

Muvaffaqiyatli treningni tashkil etish va olib borish o‘qituvchining pedagogik jarayondagi pozitsiyasiga nisbatan trener, tyutor, fasilitator, moderator kabi yangi kasbiy kompetensiyalarni o‘zlashtirish zaruriyatini shakllantirmoqda.

Trener – amaliy o‘qitish(mashq) asosida ta’lim oluvchilardagi ko‘nikma va malakalarni shakllantiruvchi, guruh faoliyatini boshqaruvchi, yo‘naltiruvchi pedagog-mutaxassis.

Hozirgi vaqtda trenerlik bilan birga tyutorlik faoliyatiga ham alohida e’tibor qaratilmoqda.

Tyutor - (ing. *tutor*) bu trenerlik faoliyatidan farqli ravishda ta’lim oluvchilarning individual rivojlanish imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda maxsus ta’lim dasturlari asosida o‘qitishga yo‘naltirilgan faoliyat hisoblanadi.

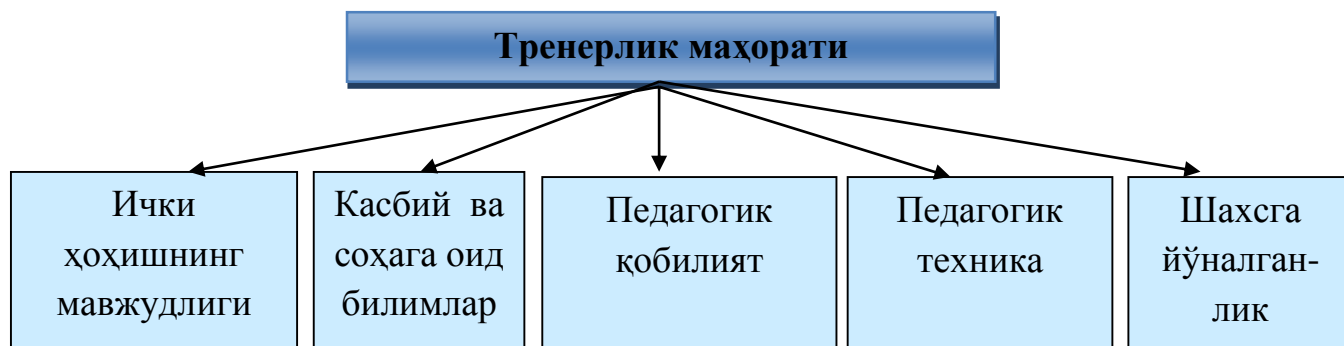
Trenerlikka yo‘nalganlik - shaxsning faoliyat turiga bo‘lgan qobiliyati, qiziqishlari, ehtiyoji va qat’iy ishonchi, yohud “pedagogik kasbga qiziqishi” va faoliyatning ushbu turi bilan shug‘ullanishga bo‘lgan ishtiyoqi natijasida shakllanuvchi ko‘nikmalardir.

Trenerlikka tayyorgarlik murakkab va ko‘p qirrali jarayon hisoblanib, uning negizida muayyan pedagogik faoliyat sohasi bo‘yicha muvaffaqiyatli ishlashni ta’minlovchi imkoniyatlar, shaxsning yo‘nalganligi(ichki hohishning mavjudligi), kasbiy bilim, ko‘nikma, malaka, pedagogik qobiliyatlar, pedagogik texnika va insonparvarligi yaxlit majmua ko‘rinishida namoyon bo‘ladi.

Trener shaxsi va uning pedagogik mahoratiga quyiladigan talablar:

- Shaxsiy-kasbiy sifatlarning shakllanganligi
- O‘qitishni bilishi

- Tarbiyalashni bilishi
- Ta'lim oluvchilarning bilish faolligini rag'batlantirishi, nazorat qila olishi va boshqarishi.

Trener - o'qituvchining faoliyati quyidagilar bilan belgilanadi:

- Trening jarayonini loyihalashtirish, o'quv maqsadlari va natijalarini aniqlashtirish
- Trening o'tkazish uchun zaruriy o'quv-didaktik materiallar, texnik vositalarni tayyorlash, qulay shart-sharoitni yaratish
- Treningni o'tkazish, samarali ish shakllaridan foydalanish, jarayonni boshqarish, natijalarni baholash va xulosalash.

Trening davomida:

- O'zaro hamkorlik va muloqotni tashkil etish
- Qatnashchilarni qo'llab-quvatlash va ruhiy kuch - quvvat bag'ishlash
- Hamma g'oyalarni qabul qilish va o'rganib chiqish
- Har bir qatnashchi uchun qulay sharoitni yaratish
- Guruh bo'lib qaror qabul qilish, fikr bildirishga undash
- Hamisha ijodiy kayfiyatda bo'lish
- Guruh qabul qilgan qarorlarni taqqoslash va qabul qilingan qoidalarni tartibga solishga ko'maklashish

- Qo'yilgan maqsaddan chetga chiqib ketgan hollarda, topshiriqni qaytadan tushuntirish

- Guruhni aniq bir fikrga keltirish, aniq xulosa chiqarib, o'zaro muhokamaga erishish muhim omillardandir.

Trener-o'qituvchi barcha guruhlar ishining samaradorligiga javobgardir, u biron-bir guruhga yoki yakka shaxsga yon bosmasligi lozim. Shuningdek, har bir muhokama jarayonida muallaq holatda bo'lishi hamda o'zining fikrini o'tkazishga harakat qilmasligi lozim.

Shunday qilib, *trener- o'qituvchi faoliyatining asosiy mazmuni – o'quv mashg'ulotlarida maqsadga erishish uchun berilgan aniq topshiriq atrofida guruh a'zolarining o'zaro hamkorligini tashkil qilishdan iborat.*

Trener – o'qituvchi:

- Eshitish va tinglay olish
- Kuchli his-hayajonini boshqara olish
- Guruhni o'zaro kelishishga olib kelish
- Guruhni qo'yilgan maqsad sari olib borishi lozim

Bahs - munozarani olib borishda trener- o'qituvchi:

- mavzu muhokamasini tartibga keltirish
- noto'g'ri vaziyatlarni tushuntira olish
- muhokamada har bir ishtirokchining qatnashishiga imkon yaratish

- o'zaro hamkorlikni tashkil qilish
- bildirilgan turli fikrlarni umumlashtirish
- guruh a'zolarining o'zaro harakatlariga yordamlashishni bilishi kerak.

Muhokamani boshlash uchun:

- muammo va u nima uchun muhokama qilinayotganligini har bir qatnashchi aniq tushunishi shart

- tushuntirib berish uchun qulay sharoitni his qilish
- boshqalarga har tomonlama namuna bo'lishga harakat qilish
- muhokamada rag'batlantiruvchi savollardan foydalanish
- aytilgan fikrlar, g'oyalarni yozib borish
- hammani qatnashishini nazorat qilib turish
- hazil-mutoyibalardan foydalanish
- qatnashchilarning hissiy holatlarini oldindan seza bilishi lozim

Qatnashchilarni navbatdagi topshiriq bilan qanday tanishtiriladi? (amaliy tavsiya)

1. Mashqning maqsadini tushuntiring.
2. Kerakli sharoit yaratib olish uchun qatnashchilarni guruhlariga yoki juftliklarga (agar shunga ehtiyoj bo'lsa) ajratib chiqing va shunga yarasha mashqni bajarish uchun sharoit, imkoniyat yarating. Hammani tayyor bo'lishini kuting.
3. Shart - sharoit va qoidani tushuntiring.
4. Topshiriqni bajarish bo'yicha faqat ko'rsatmalar beribgina qolmasdan, balki bundan keyin bajariladigan vazifalarni ham tushuntiring. Masalan, natijalar muhokama qilinadimi yoki guruh a'zolaridan biri guruh nomidan taqdimot qiladimi, shuni oldindan aytib o'tish joizdir.
5. Yozma tarqatma materiallar bo'lsa, ularni tarqating yoki unda nima yozilganligini o'qib bering. Agar og'zaki tushuntirilsa, hamma diqqat bilan Sizni tinglayotganini nazorat qilib turing.

6. Gapirishni boshlash yoki davom ettirishdan oldin hamma savollarga javob bering.

7. Agar zarur bo'lsa, so'ralgan narsani namoyish qiling.

8. Agar Sizning bergan topshirig'ingiz hammaning qatnashishini talab qilsa, Siz o'zingiz birinchilardan bo'lib bunga tayyor bo'lishingiz lozim.

9. Topshiriq qanchalik to'g'ri bajarilayotganligini bilish uchun har bir tinglovchining oldiga kelib turing, bajarayotgan ishi bilan qiziqing.